

ROSSEND ARÚS I ARDERIU

Teatre complet II

1874-1877

Edició de Magí Sunyer

Filologia UB
BIBLIOTECA

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI
EDICIONS DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA
BIBLIOTECA PÚBLICA ARÚS

ROSSEND ARÚS I ARDERIU. OBRA COMPLETA
Direcció general de Pere Gabriel

ROSSEND ARÚS I ARDERIU
Teatre complet II
1874-1877

Edició de Magí Sunyer

Ajuntament
de Barcelona

[publicacions]
urv

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions

Tarragona, Barcelona, 2020

Filologia UB
BIBLIOTECA

TAULA DE CONTINGUTS

<i>La Caritat</i>		9
<i>Los pastorets</i>		43
<i>¡A dos rals l'entrada!</i>		215
<i>¡Via fora, sometent!</i>		247
<i>Una casa en Chamberí</i>		275
<i>Fausto</i>		309
<i>L'adoració dels tres Reis</i>		417
<i>La llanterna màgica</i>		441
<i>Los quatre pecats</i>		553
<i>Robinson II</i>		597
<i>Lo barber del rentamans</i>		621
<i>L'home de la dida</i>		665
<i>¡Cornellà, un minut!</i>		707
<i>Jo</i>		731
<i>La Ventafocs</i>		745
<i>Lo ball de la Candelera</i>		851

ROSSEND ARÚS I ARDERIU. TEATRE

1874-1877

La Caritat

Fantasia en un acte dividit en 8 quadros i en vers català,
original d'en Rossendo Arús i Arderiu¹

Estrenada en lo Teatro Espanyol lo diumenge 17 de maig de 1874.

ADVERTÈNCIES

PRIMERA: Per dreta i esquerra s'entén les de l'actor.

SEGONA: Lo Geni del Mal, vestirà túnica negra amb serps pintades. Lo Geni del Bé, túnica blanca. Los missatgers i la comparsa, com ells, però no tan luxós. L'Espanya, túnica curta i manto de púrpura, lo cabell solt i corona. La Caritat, túnica morat senzillíssim.

TERCERA: La presentació dels quadros 4, 6 i 8, se deixa al gust del director d'escena.

QUARTA: Per a alleugerar la representació, si ho cregués convenient lo senyor director, pot suprimir-se tot lo que va comprès d'estrelleta a estrelleta.

A LA MEMÒRIA DE TERESA ARDERIU I PONS D'ARÚS.

Quan en ma ment evoco la Caritat, tu m'apareixes. Impossibile m'és no veure que la teva cara és la seva, com impossible m'era posar lo teu nom sens juntar-lo a una obra benèfica; per això, mareta meva, cedeix per a los pobres soldats ferits los rendiments que li puga donar aquesta obra aquell que tingué la inefable dita ser ser ton fill.

Rossendo

¹ Edició: *La Caritat*. Fantasia en un acte dividit en 8 quadros i en vers català, original d'en Rossend Arús i Arderiu, Barcelona, Arxiu Central Líric-dramàtic, 1874.

Repartiment

Personatges

ESPANYA

LA CARITAT

LO GENI DEL BÉ

LO GENI DEL MAL

MISSATGER DEL GENI DEL BÉ

MISSATGER DEL GENI DEL MAL

Actors

Fermina Vilches

Dolores Abril

Joan Perelló

Jaume Martí

Emili Graells

Marcelino Santigosa

Acompanyament de FÚRIES, FADES BENÈFIQUES, SOLDATS, CARLISTES, INDIVIDUS DE LA CREU ROJA, GERMANES DE LA CARITAT, etc, etc.

ACTE ÚNIC

QUADRE I

Llòbrega caverna. Portal abovedat a la dreta. Boca monstruosa al fondo. Pengen armes de les negres parets. Una foguera encesa en últim terme, sobre un trípod de ferro. Panòplies plenes de punyals. – Antorxes clavades en vèterios llocs de la paret.

ESCENA I

Lo GENI DEL MAL, passejant-se frenètic.

GENI DEL MAL

Me devora la impaciència
i em consum d'un modo tal
que les meves polsacions
ni el pensament pot comptar.
Jo que sempre a dintre el pit
un infern hi tinc cremant
i, a pesar de tanta ardència,
m'apareix que hi tinga glaç,
avui que la cremor sento,
que veig rebullir la sang,
que en una barra de foc
cada artèria s'és tornat,
dec tenir, per força, avui,
no en lo pit, que és massa gran,
no un infern, que és massa poc,
sinó mil inferns plegats,
rogidors, candents, furiosos,
en cada gota de sang.
Lo desfici que m'inquieta,

eix frenètic malestar,
obeeix a la incertesa
de què motiva el retard
de mon fidel partidari,
lo missatger enviat.
Tal vegada, per desgràcia,
haurà fet el camí en va...
¡Oh!... ¡Si aixís fos, de seguida
m'hi llançava com un llamp...!

(Aquestes transicions violentes són la lluita que sosté interiorment.)

De sa provada destresa
no m'és possible dubtar;
l'encàrrec haurà complert,
cessin ja los meus afanys.
Mes, ¿per què, doncs, sa vinguda
d'aquest modo es va allargant?
Les confusions que m'abismen
en porfia tan tenaç,
a prova l'enteniment
pareix que em vulguen posar
i ma pensa s'extravia
en eixa lluita infernal.
¡Si puc tenir la fortuna
de realisar los meus plans,
esta febre que em devora
venjances l'aplacaran!
¡Oh, cada minut d'espera,
un mar costarà de sang...!
¿I no ve? ¡Ah, alenta, cor...!
Ses petjades sento ja.

(Mirant a la porta.)

¡Ell és...! ¡Gràcies sien dades
an el Déu de la Maldat...!

ESCENA 2

GENI DEL MAL i MISSATGER.

GENI DEL MAL	Me matava la impaciència ¿A què ha vingut ton retard? Mes... no, no, calla-t'ho i conta'm si l'objecte havem lograt.
--------------	---

MISSATGER	Senyor, si no he vingut prompte...
-----------	------------------------------------

GENI DEL MAL Les excuses deixa a part.

MISSATGER Permeteu-me que vos diga
que no pretenc excusà'm.

GENI DEL MAL *(Amb impaciència.)*
No vull paraules inútils;
respon-me si has alcançat
lo que volia.

MISSATGER Sí.

GENI DEL MAL Veig
satisfets los meus afanys.
¿Anem tanmateix a Espanya?

MISSATGER Allà anem si a vós us plau.
La guerra civil ja estén
lo seu manto pels seus camps;
ja la terra no la cuiden,
ja no es pensa en lo treball,
ja l'arada el llaurador
pel fusell la deixa estar.

GENI DEL MAL Premi mereix ta conducta
i te'l daré bé en cabal.
La tardança te perdono
per la nova que m'has dat.
En Espanya estan mes glòries,
allí m'he fet immortal:
marcada ma planta es troba
de sa terra en cada pam.
La fermesa dels seus fills,
son cor baronil i brau,
és lo millor combustible
per la terra fer cremar;
satèl·lits, sense conèixe-ho,
de mon poder colossal,
tan fidelíssims los trobo
quan a buscar-los me'n vaig,
tan obedients en complaure
mos designis sempre estan
que, si en terres apartades
no poden morir o matar,
ells amb ells se destrueixen,
ells amb ells la guerra es fan.
¡Oh! No hi ha gent en tot l'Univers,
no hi és ni hi ha sigut mai,
un país com lo d'Espanya

per ser-nos sempre constant,
i lo meu apreci, en canvi,
és pujat, i de tants graus
que, quan puga aferrussar-m'hi,
ni rastre n'haig de deixar.
Mes aquí perdem lo temps,
quan aprofitar-lo cal;
anem-se'n a nostra feina,
anem-se'n a lo treball.
An els meus sequaces crida;
desperta a los teus companys.

(Lo MISSATGER va a on està col·locada la planxa de bronzo, i amb la maceta hi pega repetits cops; a esta senyal, multitud de FÚRIES, sortides de la gran boca del fondo i per l'escotilló del peu del trípode, invadeixen ràpidament l'escena.)

ESCENA 3

GENI DEL MAL, MISSATGER i FÚRIES, les quals rodegen al primer i, a l'acabar lo parlament, prorrompeixen en crits d'entusiasme.

GENI DEL MAL Temps fa que d'esta morada
no havem passat los llindars
i, per lo nostre descuit,
de l'Univers entretant,
agassatjada i volguda
n'és soberana la pau;
seria mengua permetre,
quan jo lo puc evitar,
l'encumbrament d'eixa dona
que és ma terrible rival,
i fora un crimén privar-vos
a vosaltres, bons companys,
de los plaers que vos dona
anar a la terra a borrar
les petjades maleïdes
d'eixa filla de l'ocàs,
d'eixa dona aventurera
que es diu la felicitat.
¿No voleu deixar l'holganza?
¿Anar a la terra no us plau?

FÚRIES ¡Sí, sí, sí...!

GENI DEL MAL ¡Tal m'esperava!
De vosaltres no dubtant,

vos he escollit un país
que, com ell, no en trobeu cap.
Teatro antic de mes glòries,
no puc oblidar-lo mai.
¡És l'Espanya! Feu vosaltres,
amb pujança sens igual,
que, amb les vostres comparant-les,
mes hassanyes del passat
confessar-vos degui jo
que ni jocs eren d'infants.

FÚRIES

¡A Espanya...! ¡A Espanya!

GENI DEL MAL

Brilli,

de les teies, lo roig flam
i, decidides, empunyin
les mans afilats punyals.

*(Corren les FÚRIES a despenjar punyals de les panòplies i, empunyant
cada una la seva antorxa, que encenen en la foguera, s'apiloten voltant al
GENI, que a son costat té lo MISSATGER.)*

¡Deixem l'holgança
que ens té postrats:
ha arribat l'hora
de lo treball!
Gosa la terra
felicitat,
plena de ditxa,
regna la pau;
que així ens humillin
eixes rivals
no hem de permetre
ara ni mai,
tenint los medis
en nostres mans
per destruir-les
en un instant.
¡Ha arribat l'hora
de lo treball;
deixem de pressa
nostre palau!
¡Marxem en ales
de l'huracà;
ha arribat l'hora
de lo treball!
Llancem-nos prompte
cap a l'espai
i, espessos núvols

atravessant,
deixem-nos caure
en país grat,
allà a on sempre,
des d'antics anys,
de mes hassanyes
ha sigut camp
per l'intens odi
que té a la pau.
¡Ha arribat l'hora
de lo treball;
anem a Espanya,
anem-se'n ja!
¡No més espera,
no més retard,
ha arribat l'hora
de lo treball!
Terrible incendi
dongui senyal
de nostra entrada
per allà baix;
amples regueres
de negra sang
marquin a dojo
lo nostre pas
i, de cadavres
tot alfombrat,
farem per sobre
córrer els cavalls.
¡Ha arribat l'hora
de lo treball,
‘nem a la terra,
‘nem a matar!
¡Blandiu les teies,
brillin punyals!
¡Ha arribat l'hora
de lo treball!
No quedi amb vida
ni un sol mortal,
beurem en cràneos
la seva sang,
menjarem fresca
la seva carn,
en pols les pedres
farem tornar,
fondrem muntanyes,
secarem mars;

hem de deixar-ho
ras com la mà.
¡Ha arribat l'hora
de lo treball:
cremin les teies,
mati el punyal!

(Marxen corrents donant crits de ràbia, blandint les teies i esgrimint los punyals.)

QUADRE 2

Deliciosa mansió formada per núvols transparents. Atributs de la justícia en dos grups, voltats de manadets d'espigues i branques d'olivera, rematant cada un d'ells en mitja corona de llorer. Entre els dos, una rodela que té al mig un caduceu i antorxes apagades col·locades com a raigs seus. A son frente, sobre un airós pedestal, una llàntia de ferro que despedeix clara i vivíssima llum. L'entrada, per l'esquerra, i al fondo, en últim terme, un pas que va a l'interior, al que alguns núvols li serveixen de cortinatges.

ESCENA 4

Lo GENI DEL BÉ, recorrent l'escena amb impaciència.

GENI DEL BÉ

De sa excursió per la terra,
tarda avui lo missatger;
altres jorns, en aquesta hora,
ja lo tinc el costat meu:
sa tardança, a fe, m'inquieta
i el cor m'omple de recel.
Temo em siga portador
d'algun espantós succés,
que les noves que m'expliqui
siguen noves de turment.
Per sortir d'aquesta angústia,
anhelo lo retorn seu
i voldria, d'altra part,
que sa vinguda tardés:
desitjo lo veure'l prompte,
em moro perquè no el veig
i m'espanta que traspassi
d'eixa porta lo dintell.
Ni jo sé lo que demano,
ni lo que jo vull comprenc.
Quan entorn de l'esperança
que en nostre pit se nodreix,
amb les tintes d'amargura,

se dibuixa en nostra ment,
les onades proceloses
d'un mar de color de fel,
que amenacen enfonsar
lo fragilíssim vaixell
on navega descuidada,
on tranquil·la la veiem;
llavors és que nostre cor,
fent-nos treballar la ment,
compassiu vol preparar-nos
pel desengany que ens esper;
nos avisa, com si ens deia:
lo vostre somni tan bell
alimentar no és possible
perquè res ne té de cert;
de les vostres esperances,
esperança no tingueu.
I avui que se'm representa
aquesta escena en la ment
i lo cor, amb sobresalt,
que em donga l'avís pareix,
avui tremolant espero,
avui m'espanto, perquè
sempre surten veritables
del cor los pressentiments.
¡No ve...! ¡No puc aguantar-ho,
el neguit me va creixent...!
¡És forçós que jo me'n vagi
lo que ha passat a saber!
(Se disposa a anar-se'n quan, de cop, se detura.)
¿És realitat...? ¿No m'enganyo...?
¡Sa tornada m'anuncia
remor que ara sent!
(Mirant-ho.)
¡És ell! ¡Gràcies siguen dades
de la bondat an el Déu!

ESCENA 5

Lo GENI DEL BÉ i son MISSATGER.

MISSATGER	<i>(Amb terror.)</i> ¡Senyor... Senyor...!
GENI DEL BÉ	Ta arribada...
MISSATGER	La tardança perdoneu.
GENI DEL BÉ	<i>(Impacient.)</i> Però digues, ¿Ets portador...?
MISSATGER	De desgràcies.
GENI DEL BÉ	¡Ai, són certs los temors que alimentava! Avisos del cor fidel sempre surten veritables, i mai s'erra lo cor meu. Que ta ausència era funesta, me deia palpitant ell amb força desconeguda, i jo, son avís creient, esperava ta vinguda i la temia amb recel. Mes...¡prompte!, les males noves no tardis a fé'm saber.
MISSATGER	La palidès extremada que lo meu rostre cobreix, lo tremolor que m'agita, aqueix malestar inquiet que sobre meu se rebel·la, les llàgrimes que, en tropell, pugnen per a desbordar-se dels parpres que les deté són senyals ben manifestes de mon dolorós turment; proven que, si d'alegria vos he sigut missatger, avui, per desgràcia meva, d'amargura ser-ho dec.
GENI DEL BÉ	Tes paraules son auguri d'algun terrible succès.